

LLIÇONS DEL CAMPUS VIRTUAL OBRINT CAMÍ CAP A L'EEES

Autora: Lydia Giménez Llord

Departament: Psiquiatria i Medicina Legal

Institut de Neurociències · Facultat de Medicina ·

E-mail: Lidia.Gimenez@uab.cat

D'acord amb els objectius estratègics de l'EEES, el Campus virtual promou i permet ja la transferència de Crèdits Universitaris de Lliure Elecció dins de diversos marcs de cooperació interuniversitària a nivell català (Intercampus i Metacampus) i estatal (Campus Global) amb les adaptacions docents, acadèmiques i legislatives corresponents. D'altra banda, el procés d'adaptació d'una assignatura presencial cap a la seva bimodalitat o la virtualitat completa requereix la utilització d'una sèrie de nous enfoc i recursos metodològics que comparteixen trets comuns amb aquells que han de transformar el nostre sistema educatiu actual al proposat per Bolònia. Alhora, l'alumnat afronta una situació d'aprenentatge novedosa que li exigeix una major implicació, diligència i autonomia, requeriments que són directament proporcionals al resultat satisfactori que ha d'assolir. Els treballs en equip, les tutories personalitzades, els fòrums de discussió, l'autoavaluació, l'avaluació continuada o la utilització de tecnologia multimedia proposats pel nou tipus d'ensenyament a l'EEES són recursos pedagògics habituals i trets característics en els programes d'educació virtual. Igualment, l'èxit pedagògic i educatiu de l'espai virtual depèn en gran mesura de la capacitat del professorat en crear entorns d'aprenentatge estimulants per al seu alumnat que d'altra forma està temptat fàcilment a abandonar l'assignatura o a infrautilitzar el seu potencial formatiu. Per tant, aquest exercici conjunt de professors i alumnat al Campus Virtual ens ofereix lliçons i experiències útils per al nou canvi educatiu que hem d'afrontar en l'adaptació a l'EEES.

Àmbit d'aplicació: Transferència d'experiències de l'adaptació d'una assignatura presencial a la bimodalitat o la virtualitat completa cap als requeriments del nou EEES.

Paraules clau: Crèdits Universitaris de Lliure Elecció, Campus Virtual, EEES.

1. OBJECTIUS

El present treball considera les experiències en la creació d'una assignatura de Crèdits Universitaris de Lliure Elecció de tipus presencial i la seva adaptació a la bimodalitat i la virtualitat completa, així com la transferència o aplicació d'aquestes experiències a l'àmbit d'ensenyament universitari que ha d'afrontar els requeriments que estableix el nou Espai Europeu d'Educació Superior (EEES). Analitzarem algunes de les estratègies i recursos utilitzats, la seva aplicació, les avantatges, les dificultats, els reptes i la resposta dels professors i els estudiants. En aquesta anàlisi trobarem experiències que poden ser útils per ajudar a l'alumnat i al personal docent i acadèmic en el seu procés d'adaptació a l'EEES.

2. DESCRIPCIÓ del TREBALL i RESULTATS

El present treball es basa en les experiències obtingudes durant el procés de creació i d'adaptació virtual posterior de l'assignatura "Envellir bé: de la biologia molecular fins als hàbits de vida, codi 29270" per part de l'autora d'aquest treball, des del Departament de Psiquiatria i Medicina Legal de la Facultat de Medicina de la nostra universitat. Es tracta d'una assignatura presencial que va ser concebuda a l'any 2002 com a assignatura presencial i que en la seva tercera edició va considerar-se com a factible per a la seva adaptació a la bimodalitat i la virtualitat completa. Així, des de l'any 2004, aquesta assignatura s'imparteix a 4 grups, un de presencial que és bimodal per què compte amb el suport que el Campus Virtual de la OAID ofereix a les nostres assignatures, i tres grups més que són virtuals i pertanyen als Programes d'Ensenyament Virtual Intercampus, Metacampus i Campus Global.

Tot seguit farem un recorregut cronològic al llarg d'aquestes experiències, durant el qual buscarem i reflexionarem sobre les possibles similituds amb el procés que hem de viure cap a la convergència europea marcada per la declaració de Bolonya.

3. RESULTATS i CONCLUSIONS

Els Crèdits Universitaris de Lliure Elecció i l'EEES

'Els Crèdits Universitaris de Lliure Elecció ja permeten la transferència de crèdits entre llicenciatures'

El concepte de crèdits ETCS és nou i té trets diferencials a nivell docent, acadèmic i legislatiu respecte a l'actual, però l'aparició del programa Erasmus, principalment, i de les assignatures de Crèdits Universitaris de Lliure Elecció ha fet desenvolupar, convergir e instaurar la gestió acadèmica i docent de crèdits entre diverses universitats i facultats regides per programes docents i legislatius propis. Alhora ha ofert a l'alumnat la primera oportunitat de mobilitat entre facultats, universitats i països així com la capacitat de creació de perfils curriculars més personalitzats, que són elements intrínsecs dels objectius estratègics de l'EEES. Aquest esforç inicial, que hores d'ara es viu ja dins de la normalitat, ha obert camí i ha creat un marc incomparable que proporciona un punt de partida important alhora de avaluar i instaurar les estratègies que han de garantir que l'implantació d'un sistema de crèdits ETC comú en tot l'EEES.

'Invariablement la creació de nous àmbits docents suposa un repte per tothom, tal i com ens planteja ara, en major grau, l'EEES. Durant el procés de creació d'una nova assignatura de Crèdits Universitaris de Lliure Elecció el professorat afronta alguns reptes que inicialment subestima i d'altres que fins i tot ignorava i descobreix.'

Tot i que la creació d'una nova assignatura com les de Crèdits Universitaris de Lliure Elecció respon a la necessitat o voluntat de cobrir un àmbit del coneixement que encara està al descobert o es considera que està esmicolat i fusionat en altres múltiples àmbits, el primer repte que apareix és el d'establir objectius que cobreixin interessos que han de ser compartits i ser útils per alumnes procedents de diferents llicenciatures i cursos acadèmics. Aquesta diversificació de l'alumnat resulta sempre enriquidora per professors i alumnes però sovint cal considerar que ha de ser factible per assolir els objectius establerts. Això, en alguns casos, implica que la diversitat ha de reduir-se segons criteris com, per exemple, els nivells bàsics de coneixements per llicenciatures o cursos acadèmics previs que es requereixen per a accedir a l'assignatura. Aquesta limitació, però, no ha de ser excessiva per què pot esdevenir contradictòria al propi concepte de transferència dels crèdits que diferencia aquestes assignatures de les troncal o les optatives establertes als plans docents. No és d'estranyar, doncs, que forces de les assignatures de Crèdits Universitaris de Lliure Elecció cobreixin àrees de coneixement bàsics 'aptas per a tots els públics' que garanteixen la seva viabilitat, longevitat i compleixen amb la necessària funció de difusió d'uns coneixements que d'altra manera estarien relegats a l'oblit. Aquesta és potser la primera dificultat que ens acosta al plantejament de l'EEES, on caldrà reinventar o adaptar assignatures que siguin aplicables a alumnes amb diferents perfils de coneixement fins que el propi EEES no hagi tingut temps d'assolir la convergència gràcies a la seva implantació al llarg d'un nombre de generacions d'estudiants suficients.

Altres dificultats i reptes que deriven d'aquesta diversitat de l'alumnat són la dificultat que els alumnes afronten per adaptar-se a un estil d'ensenyament (metodologia, sistemes d'avaluació) diferent a l'habitual en llurs llicenciatures i que pot esdevenir una complicació per assegurar el seu èxit acadèmic. La mobilitat, els horaris lectius a les pitjors franges horàries com són p.ex. les del migdia, la competitivitat per la disponibilitat de recursos físics com les aules o materials docents com els canons davant de troncal multitudinàries són restriccions a la que es veuen sotmeses aquestes assignatures i que també passen factura. Per a combatre-ho és preferible i, de fet es promou, que el nombre de crèdits sigui gran (6 crèdits), que els horaris siguin compactats (un mínim de 2 hores per sessió) i que la distribució dels dies sigui alternada (p.ex. dimarts i dijous; dilluns, dimecres i divendres) ja que aquestes característiques ajuden a fomentar l'assistència i poden millorar el rendiment acadèmic. Aquestes reflexions sobre la diversitat de l'alumnat poden ser comunes a les que es produeixen amb l'implantació del nou EEES, però la capacitat d'adaptació al sistema europeu de crèdits implica canvis substancials en no només en l'enfoc metodològic sinó també en el de l'aprenentatge que supera amb creus el que plantegen els Crèdits Universitaris de Lliure Elecció. Aquest és, sens dubte, l'aspecte de l'EEES que més crítiques rep per part del cos docent i en l'alumnat i que més excepticisme desperta en ells.

L'adaptació a la bimodalitat i l'EEES

'Plantejar-se la bimodalitat implica invertir molt de temps i esforços. De vegades esdevé de forma natural i d'altres és estimulada pels propis alumnes.'

Algunes de les dificultats que esmentaven anteriorment troben milloria quan l'assignatura presencial busca i troba suport al Campus Virtual. La tendència natural o imposada, segons els casos i segons es miri, de proporcionar als alumnes els apunts de classe troba a l'espai que l'OAID proporciona a totes les assignatures un bon lloc on deixar, però també gestionar, aquests apunts. Aquesta bimodalitat, concepte original nascut a la nostra OAID, suposa un esforç per part del professorat ja que cal que el material docent o la bibliografia estigui en un format informàtic i la seva gestió requereix una mica més de temps que el simple fet de passar per deixar-ho a copisteria. No obstant, el professorat que opta per ella es veu ràpidament recompensat per què els estudiants valoren l'accés gratuït que se'ls ha facilitat, millora la qualitat del material docent i bibliogràfic utilitzat, promou la difusió i accés a més material i permet l'assessorament o guia dels alumnes a través dels comentaris que poden anar-hi associats. En l'experiència que es relata en aquest treball,

s'ha observat que la bimodalitat permet atraure i captar nous alumnes que d'altra manera no haurien cursat l'assignatura o s'hi haurien donat de baixa per incompatibilitat parcial amb els horaris, desplaçaments durant una part del curs, baixa per malaltia, etc. Aquesta capacitat d'arribar a un major nombre d'alumnes dels que serien possibles des de l'absoluta presencialitat és una avantatge que cal tenir en compte i que és comú a la filosofia de l'EEES on alumnes que mai haurien accedit a la nostra assignatura per raons obvies aviat ho podran fer-ho gràcies a la convergència que s'estableix.

El Campus Virtual i l'EEES

'Dues de les virtuts del Campus Virtual són la d'estimular i potenciar la transferència de crèdits'

D'acord amb els objectius estratègics de l'EEES, el Campus virtual promou i permet ja la transferència de Crèdits Universitaris de Lliure Elecció dins de diversos marcs de cooperació interuniversitària establerts a nivell català com són el Programa Intercampus en el que hi participen les 8 universitats catalanes, i el Programa Metacampus entre la UOC i la UAB. També ho fa a nivell estatal amb el Programa Campus Global on alumnes de la Universitat Politècnica de Madrid comparteixen aula virtual amb els nostres alumnes de la UAB. Com en el cas de la implantació del Programa Erasmus o dels propis Crèdits Universitaris de Lliure Elecció, la novetat que aquests nous espais docents comporten ha obligat a adaptar aspectes docents, acadèmics i legislatius que s'han sabut resoldre de forma diligent i exitosa al llarg d'aquest 10 anys d'existència de la OAID. Per tant, aquest vagatge hauria de servir com a experiència davant el nou EEES.

Encara que els inicis del nostre Campus Virtual varen ser lents, l'avenç en les tecnologies de la informació i la comunicació i, en concret, l'aparició, universalització i popularització de la WEB ha donat en pocs anys una espectacular esbrenzida al món virtual que ha permès impulsar de forma exultant el Campus Virtual cap a un creixement ràpid i, hores d'ara, ofereix unes 700 assignatures, hi participen uns 3000 professors i aglutina al voltant de 16000 alumnes. Els programes d'ensenyament virtual ofereixen també un gran potencial docent a nivell de postgrau en forma de màsters i formació doctoral dins del nostre país, a l'estat espanyol i, fins i tot, creuant les aigües per arribar al col·lectiu llatí-americà que es presenta molt atractiu. La situació que vivim actualment no és més que la infantesa d'un procés de convergència que coincideix, en els seus principis, amb el que s'ha establert a nivell europeu amb l'EEES i per tant, d'una o altra manera, ens trobem davant una etapa d'educació innovadora e integradora que aspira, en definitiva, a crear un espai de pensament més ric i universal.

'Adaptar una assignatura per a que sigui virtual requereix de nous enfoc i recursos metodològics que comparteixen trets comuns amb el nou EEES'

El procés d'adaptació d'una assignatura presencial cap a la seva bimodalitat o la virtualitat completa requereix la utilització d'una sèrie de nous enfoc i recursos metodològics que, obviament, depenen en gran mesura de les característiques de l'assignatura que s'imparteix però que, en general, comparteixen trets comuns entre ells i amb aquells que han de transformar el nostre sistema educatiu actual al proposat per Bolonya. Ja hem esmentat abans alguns avantatges de la transformació cap a la bimodalitat. La virtualitat completa planteja, però, necessitats docents a nivell pedagògic i metodològic més exigents, adaptats a la singularitat de l'espai virtual. Es tracta d'una situació docent novedosa que requereix un esforç per part del professor ja que la manera de relacionar-se amb el seu alumnat ha canviat i s'han d'establir noves regles de convivència, pautes de treball, maneres d'avaluar a un alumne que no 'es veu' si hi és fins als lliuraments d'exercicis o d'avaluació pròpiament dita, etc. Pel que fa als que estudien, l'alumnat es troba davant d'un sistema d'aprenentatge novedós, tot i que, teòricament, podria regir-se pels mètodes pedagògics i els sistemes d'avaluació clàssics usuals però que pot conduir al fracàs amb més facilitat si no s'està disposat a mantenir una actitud activa. A l'alumnat se li exigeix una major implicació, diligència i

autonomia, requeriments que s'ha observat són directament proporcionals al resultat satisfactori assolit. No només aquesta major implicació i autonomia de l'estudiant sinó també els treballs en equip, les tutories personalitzades, els fòrums de discussió, l'autoavaluació, l'avaluació continuada o la utilització de tecnologia multimèdia proposats pel nou tipus d'ensenyament a l'EEES són recursos pedagògics habituals i trets característics en els programes d'educació virtual per la qual cosa la transferència d'experiències en el Campus Virtual podrà ser de molta utilitat. Finalment, no cal oblidar que l'èxit pedagògic i educatiu de l'espai virtual depèn en gran mesura de la capacitat del professorat en crear entorns d'aprenentatge estimulants per al seu alumnat 'novel' que d'altra forma està temptat fàcilment a abandonar l'assignatura o a infrautilitzar-ne el seu potencial formatiu.

En aquest treball hem fet un recorregut per les experiències obtingudes durant el procés de creació d'una assignatura de Crèdits Universitaris de Lliure Elecció i la seva adaptació posterior a l'entorn virtual. S'ha reflexionat sobre els precedents docents, acadèmics i legislatius que aquesta mena d'assignatures per crèdits aporta cap a la implantació del nou sistema europeu de crèdits ETCS. L'exercici conjunt de professors i alumnat al Campus Virtual ens ofereix lliçons i experiències útils per al nou repte educatiu que hem d'afrontar en l'adaptació a l'EEES.

4. BIBLIOGRAFIA

El espacio europeo de la enseñanza superior. Declaración conjunta de los ministros europeos reunidos en Bolonia el 19 de junio de 1999. EAC-2001-01093-00-00-ES-TRA-00 (EN)AG

Espacio Europeo de Educación Superior (EEES). Ministerio de Educación y Ciencia. Consejo de Coordinación Universitaria.